

Biró Mátyásét, Batizi Andrásét, Heltai Gáspárét, Ozorai Imrét, Szegedi Kis Istvánét, Mélius Péterét, Károli Gáspárét stb. stb. A nagyszámban odaáramló magyar hallgatóság természetesen hamarosan tömörül is, s nemzeti összetartozásának ápolására, a hazai kapcsolatok fenntartására, egymás kulturális és anyagi támogatására a krakkói burzához hasonló *Coetus Hungaricus* alapít — eddig nem tudtuk pontosan: mikor? Már Pesti Gáspár sem tudta a pontos évszámot, midőn 1578-ban az egyetem anyakönyveiből a magyarok neveit 1522-re visszamenően összeírta: sajnos, a jegyzék lapjai éppen az 1522—46 évekről eltűntek. Szabó Géza kétségtelenné teszi, hogy a Coetus alapítója annak első seniora, a tornai Kakas György volt, aki 1536-ban a krakkói burzának is seniora volt s közel húsz évig élt Wittenbergában; 1555-ben 16 társával formálisan is megalapítja a Coetust, s azután (re bene gesta) hazatér, Sajószentpéterre, lelkésznek. — Az unitáriusok hamarosan kiválnak a Coetusból, de ez nem akadály a annak, hogy 1571—92-ig az egyesület virágkora következze be. Szabó Géza érdekes adatokkal világítja meg a coetusnak és tagjainak viszonyát a város lakosságának különböző rétegeihez, az akadémikusok többi csoportjaihoz, s a Coetus belső életét, tudományos törekvéseit és anyagi viszonyait. A kálvinizmus magyarországi erősödése állította meg ezt az eleven belső fejlődést, a coetus szellemi világa mind jobban simult a hazai változásokhoz s ezt a wittenbergai uralkodó-körök nem látták szívesen. Az immár kálvinista szellemű magyarságot kiutasították. A Coetus élt még egy darabig, 1609-ben azonban már seniort sem választott s 1613-ban megszűnt. Szabó, aki mindvégig szilárd kritikai alapon, a legmegbízhatóbb forrásokot is elemelve rajzolja meg a Coetus történetét, teljes és érdekes munkát végzett. Minden tisztelet megilleti érte. — A könyv függeléke a burza eredeti anyakönyvéből közli a tagok névsorát, egybevetve más forrásokkal is. Idézzük belőle, hogy 1556-ban Csabai Mihály, 1559-ben Melius Péter, 1562-ben Sibolti Demeter, 1566-ban Hellopaeus-Szikszi Bálint, 1588-ban Csaholy János, 1593-ban Ujfalvy Imre a szenior, a tagok névsorában pedig többek között Tankó Miklós, Beörvei, Cibrádi, sőt Alvinczi Péter (1598) nevével találkozunk.

KULCSÁR BÉLA.

Bucsay Mihály: Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Budapest, 1941. Ranschburg. 8-r., 104 l.

A hallei egyetemi könyvtár Hungaricumai jórészt a wittenbergai «magyar nemzet» könyveiből kerültek oda s Kassai Michaelis Györgynek akkor mintegy kétezer kötetnyi hagyatéka volt az alapjuk. Rotarides Mihálynak, irodalomtörténetírásunk egyik úttörőjének hagyatékából wittenbergai magyar tanulók a maguk pénzén gyarapították a gyűjteményt, amely régi magyar könyvek dolgában egyik legtekintélyesebb könyvtárunk lett. Éppen ezért egyik forrása volt a Szabó-Hellebranth RMK.-nak és kiegészítéseinek; teljes katalógusa azonban sohasem készült el, bár e század elején magyar ösztönzésre Reinhold Henrik, a hallei egyet. könyvtár egyik custosa, a könyvek zömét már jegyzékbe vette. A világháború ennek a kitűnő munkának befejezését is megakasztotta, mert Reinhold más könyvtárhoz került. 1921-ben Graggernek sikerült a nagyon jelentős anyag jórészét, (99 évre kölcsönképpen) a berlini

magyar-intézet számára megszereznie; sajnos azonban, a RMK-ba tartozó anyag nem került összeségében és egységesen Berlinbe. A magyar-intézet anyagát Fitz József rendezte s a hallei magyar könyvtárról tanulmányban számolt be. A RMK. I. kötetét két, a könyvtáblákból kifejlesztett, ismeretlen nyomtatvány-töredékkel és Bél Mátyás egy ismeretlen írásának címlapjával egészítette ki. Ezek után fogott Bucsay Mihály a könyvtár teljes katalógusához, amely fáradságos munkája eredményéül, ime, megjelent és pontos könyvtári jelzéssel adja a nyomtatványok jegyzékét. A más helyen leírt könyvekre csak utal, de azokat is ellenőrizte. (1—631.) Külön fejezetben — s ez a katalógus magva — közli (632—754) a pontosan még le nem írt munkák teljes címsorát, közöttük 6 magyar nyelvűt; teljesen ismeretlen az utóbbiak között nincsen. (Függelékül 9 olyan könyvet említ meg jegyzeteiből, amelyeket a könyvtár anyagában nem volt módjában föl kutatnia.) A nem magyar nyelvűek között sok olyan ir le, amelyet Szabó Károly csak másodkézből ismert. Bucsay véleménye szerint is a könyvtárban még rejtezhetnek hungaricum. Az előkerült anyagnak azonban pontos jegyzékét adja e könyv, amelyért — s benne száznál több, történeti és irodalomtörténeti szempontból új emlékek föltárásáért — hálásak lehetünk Bucsaynak. A használati utasítással is megszerzett katalógusról mondanivalót Bucsay német nyelven is közzéadja.

KULCSÁR BÉLA.

Szarvasi Margit: Magánkönyvtáraink a XVIII. században. Főpapok és főurak, nemesek és polgárok gyűjteményei. Budapest, Orsz. Széchenyi-könyvtár kiadása, 1939. 8-r., 131 l.

Irodalmi élet és nemzeti művelődés szempontjából egyként fontos régi könyvtáraink ismerete. De maga az irodalomtörténeti kutatás is sok ösztönzést merített belőle. Zrinyi Miklós vagy Kisfaludy Sándor könyvtárának jegyzéke forrástanulmányokra adott kitűnő alkalmakat, Rákóczi könyvtáráé, amely Saussure munkájából lett ismeretessé, Mikesre vetett sok új világhosságot. A XVIII. század eszmevilágának s éles szellemi fordulatainak, a barokkból a fölvilágosodásba, hű tükrei a könyvtárak, amelyeknek alapításai ekkor éltek virágkorukat. Szarvasi Margit hálás, de fontos föladatot is végzett, mikor a század nagy könyvtáraitól komoly, összefoglaló áttekintésre törekedett. Klimó György, Esterházy Károly gr. és Batthyány Ignác gr. bőkezűen vásárolt, nagy alapításai mellett kisebb püspöki könyvtárakról is számot ad (a győrit nélkülözzük belőle), Ráday Gedeon, Teleki Sámuel, Széchenyi Ferenc, Festetics György grófok és más főuraink könyvgyűjtő munkásságát anyaguk szerint csoportosítva ismerteti s egyéb magánkönyvtárakra is kitér röviden. Az irodalomtörténetnek is szolgálatot tett a rokokó-költő, Cséppán István könyvtárának részletesebb ismertetésével és könyvjegyzékének pontos közlésével, Figyelmét elkerülte Verseghy Ferenc könyvtárának katalógusa (Győri Szemle 1932.) és Kresznerics Ferenc könyveinek jegyzéke (M. T. Akadémia kéziratára). Szarvasi Margit könyvének ismerete fölveti a gondolatot, hogy Ráday Gedeon könyvgyűjtő tevékenységének alapos és szakszerű földolgozása, az egész idevágó levelezés kiaknázásával még sok újat mondhatna a XVIII. század irodalmi életéről.

KERESKES EMIL.